

16. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання / А. Чухно // Економіка України. – 2010. – № 1. – С. 4–18.

17. Шимаї М. Виклики для посткризової глобальної системи / М. Шимаї // Економіка України. – 2010. – № 4. – С. 22–29.

**Тринько Р.И. Моральные аспекты антикризисного управления.**

*Рассматриваются вопросы имущественной структуризации общества как потенциальной угрозы возникновения социальной напряженности и стимулирования экономических кризисов. На основе анализа литературных источников показан уголовный характер приватизации, что привело к нетрудовому обогащению небольшой части общества, гипертрофированной материальной поляризации, потери моральных убеждений и формирование среды, благоприятной к экономическим кризисам.*

**Ключевые слова:** имущественное неравенство, мораль как фактор экономического развития, надстроечные блага, антикризисное управление.

**Trynko R.I. Moral Aspects of Crisis Management.**

*Questions of property structure of society as a potential threat of social tensions and feed economic crises. On the basis of the literature shows the criminogenic nature of privatization, which led to unearned enrichment of a small part of society, blown material polarization, loss of moral beliefs and the formation of an environment favorable to economic crises.*

**Key words:** income inequality, morality as a factor in economic development, benefits, crisis management.

УДК 65.012.8:33 + 332.12

І.Г. Бабець

## УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

*Обґрунтовано необхідність удосконалення методичних підходів до оцінки економічної безпеки на регіональному рівні. Запропоновано модифіковану методику розрахунку інтегрального індексу зовнішньоекономічної безпеки регіонів України та визначено критерії групування регіонів за рівнем зовнішньоекономічної безпеки.*

**Ключові слова:** економічна безпека, індикатори зовнішньоекономічної безпеки, нормування показників, інтегральний індекс.

**Постановка проблеми.** Економічна безпека регіонів визначає рівень національної економічної безпеки та обумовлює стратегічні пріоритети інтеграції країни у світовий економічний простір. Взаємо-

залежність між економічним розвитком держави та забезпеченням функціональних складових економічної безпеки на регіональному рівні, зокрема фінансової, науково-технологічної, зовнішньоекономічної, енергетичної, визначає напрями посилення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації.

Розробка і реалізація регіональних стратегій соціально-економічного розвитку, державних стратегічних документів у сфері регіональної політики повинні відбуватися з урахуванням критеріїв економічної безпеки, що передбачає визначення не лише потенційних загроз, а й оцінку рівня відповідності індикаторів безпеки їх оптимальним значенням, розрахунок інтегральних показників безпеки для окремих галузей (сфер) економіки та аналіз тенденцій їх зміни. Цим зумовлена актуальність діагностики економічної безпеки на регіональному рівні і розробки ефективних методичних підходів до оцінки окремих складових безпеки регіону як підсистеми національної економіки.

**Стан дослідження.** У працях вітчизняних вчених визначаються і класифікуються загрози економічній безпеці регіонів України, визначаються індикатори функціональних складових економічної безпеки на регіональному рівні [1, с. 163–171; 2], пропонуються методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки регіону [3, с. 62–85; 4, с. 372–376]. Колективом авторів (В. Геєць, М. Кизим, Т. Клебанова та ін.) розроблено модель оцінки економічної безпеки регіону, яка включає порівняльну модель оцінки рівня економічної безпеки регіонів та модель оцінки рівня економічної безпеки для окремого регіону в динаміці [5, с. 93–95].

У методиці розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженій Міністерством економіки України, запропоновано алгоритм обчислення інтегрального показника безпеки [6], який можна застосувати для регіонального рівня за умов його модифікації. При цьому зауважимо, що існуючі методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки регіону не дозволяють повною мірою врахувати вплив індикаторів безпеки на значення інтегрального показника та їх динаміку.

**Метою статті** є удосконалення методичних підходів до оцінки економічної безпеки регіону. Відповідно до мети визначимо завдання дослідження: аналіз існуючої методики оцінки рівня економічної безпеки та її модифікація для застосування на регіональному рівні; оцінка економічної безпеки регіонів України (на прикладі зовнішньоекономічної складової); обґрунтування критеріїв для групування регіонів за рівнем зовнішньоекономічної безпеки.

**Виклад основних положень.** У методиці оцінки рівня економічної безпеки України нормовані значення показників-стимуляторів пропонується розраховувати як відношення статистичного значення індикатора до граничного. Для показників-дестимуляторів застосовується обернене співвідношення: граничне значення індикатора поділити на статистичне значення цього показника [6]. В обох випадках нормований показник приймається рівним 1, якщо статистичне значення індикатора дорівнює оптимальному. Застосування такого підходу обумовлює втрату значної частини корисної інформації, яка могла б вплинути на значення інтегрального показника. Наприклад, при нормуванні статистично-розрахункових значень коефіцієнта покриття експортом імпорту відбувається спотворення даних за рахунок штучного зменшення тієї їх частини, що перевищує 1. Це призводить до того, що при розрахунку інтегрального індекса зовнішньоекономічної безпеки окремих регіонів України (АР Крим, Донецької, Запорізької областей) не враховується близько 50% інформації, яка свідчить про позитивні тенденції динаміки цього показника (рис.).

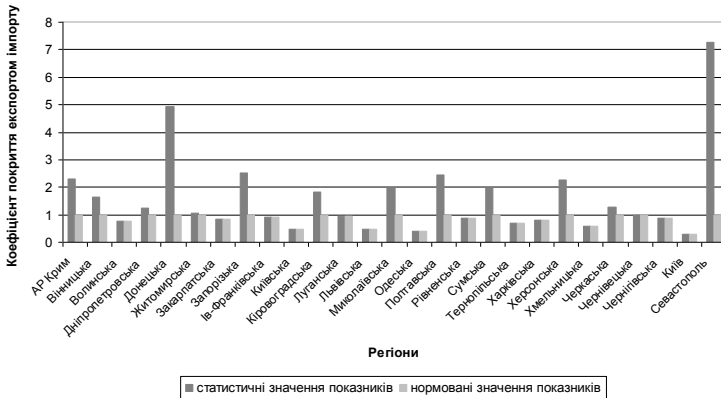


Рис. Статистичні та нормовані значення коефіцієнта покриття експортом імпорту за регіонами України у 2009 р.

Розраховано за: [7].

Інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки регіонів розраховуємо методом «зважених сум» за формулою як суму добутків нормованих значень кожного індикатора на його ваговий коефіцієнт. Значення вагових коефіцієнтів розрахуємо за допомогою моделі

головних компонент у програмі «Статистика» (пакет «Факторний аналіз»), використовуючи алгоритм, викладений у методиці розрахунку рівня економічної безпеки України. Для визначення вагових коефіцієнтів використовується метод головних компонент, що трансформує  $m$ -вимірний ознаковий простір у  $p$ -вимірний простір компонент ( $p < m$ ) у три етапи: розрахунок кореляційної матриці  $R$ ; виокремлення головних компонент і розрахунок факторних навантажень; ідентифікація головних компонент. Нормовані значення показників, вагові коефіцієнти та інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки регіонів України у 2009 р. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Нормовані значення індикаторів та інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки регіонів України у 2009 р.**

Регіони України	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	Частка провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі	Коефіцієнт експортної залежності	Коефіцієнт імпортної залежності	Частка експортованої продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції	Частка високотехнологічної продукції в експорті товарів	Частка високотехнологічної продукції в імпорті товарів	Коефіцієнт технологічної залежності	Інтегральний показник зовнішньоекономічної безпеки
АР Крим	1	1	1	1	0,48	0,28	1	1	0,89
Вінницька обл.	1	1	1	1	0,36	0,09	1	0,83	0,85
Волинська обл.	0,78	1	1	0,88	0	1	1	1	0,88
Дніпропетровська обл.	1	1	0,59	0,74	0,26	0,19	1	0,3	0,65
Донецька обл.	1	1	0,37	1	1	0,04	1	0,37	0,71
Житомирська обл.	1	1	1	1	0,63	0,19	1	0,71	0,86
Закарпатська обл.	0,84	1	0,43	0,42	0	1	0,49	1	0,62
Запорізька обл.	1	0,82	0,42	0,95	1	1	1	1	0,86

Продовження таблиці 1

Ів-Франківська обл.	0,92	1	1	1	0,27	0,25	1	0,78	0,84
Київська обл.	0,48	1	0,88	0,5	0,9	0,18	0,93	0,06	0,64
Кіровоградська обл.	1	1	1	1	1	0,93	1	1	0,99
Луганська обл.	0,95	0,41	0,7	0,52	1	0,08	1	0,8	0,71
Львівська обл.	0,49	1	1	0,69	1	1	1	1	0,67
Миколаївська обл.	1	1	0,39	0,8	1	0,02	1	0,29	0,67
Одеська обл.	0,4	1	0,57	0,42	0,02	0,15	1	0,17	0,51
Полтавська обл.	1	1	0,84	1	1	0,09	1	0,67	0,85
Рівненська обл.	0,88	1	1	1	1	0,4	1	1	0,94
Сумська обл.	1	0,68	0,71	1	1	0,18	1	0,53	0,78
Тернопільська обл.	0,68	1	1	1	0,36	1	0,53	0,97	0,84
Харківська обл.	0,81	0,69	1	1	1	1	1	1	0,95
Херсонська обл.	1	1	1	1	1	0,7	1	1	0,98
Хмельницька обл.	0,6	1	1	1	0	1	1	1	0,88
Черкаська обл.	1	1	1	1	1	0,16	1	1	0,93
Чернівецька обл.	0,99	1	1	1	1	0,39	1	1	0,95
Чернігівська обл.	0,87	1	1	1	1	0,29	1	1	0,93
м. Київ	0,29	0,86	0,6	0,21	0,6	0,45	1	0,18	0,54
м. Севастополь	1	0,9	1	1	1	1	1	1	0,99
Вагові коефіцієнти	0,082	0,105	0,192	0,154	0,087	0,08	0,161	0,139	

Розраховано за: [7].

Для більшості регіонів України характерний досить високий рівень зовнішньоекономічної безпеки (від 0,85 до 0,99), що вважаємо сумнівним, зважаючи на існуючі проблеми у зовнішньоекономічній діяльності та соціально-економічному розвитку регіонів.

Такий результат розрахунків отриманий внаслідок недосконало-го підходу до нормування статистичних показників, який штучно спотворював показники-стимулятори в тих регіонах, де вони у декілька разів перевищували граничне значення, і фактично призводив до «ви-

рівнювання» їх з регіонами, в яких аналогічні показники відповідали граничному значенню або були дещо меншими.

При визначенні показників-дестимуляторів не враховано наскільки нижчим є статистичне значення показника від граничного, що також могло б істотно вплинути на інтегральний індекс.

Іншим недоліком існуючої методики оцінки економічної безпеки України, затвердженої Міністерством економіки України, є відсутність обґрунтованих меж значень інтегрального індексу, які б дозволяли визначити кризовий, загрозливий чи нормальний стан економічної безпеки. А. Сухоруков та Ю. Харазішвілі обґрунтовують обмеженість застосування вказаної методики через некоректність поєднання двох методів нормування статистичних показників та штучне спотворення нормалізованого показника в діапазоні оптимальних значень [8].

З метою усунення вказаних недоліків запропонуємо інший підхід до нормування статистичних показників, при якому для показників-стимуляторів як нормувальне значення оберемо максимальне значення показника серед усіх регіонів України за п'ять років (2006–2010 рр.), а для показників-дестимуляторів – мінімальне значення.

Таким чином, нормування статистичних показників будемо проводити за формулами (1) і (2), що дозволить повністю врахувати позитивні і негативні тенденції в зовнішньоекономічній діяльності регіонів при розрахунку інтегрального індексу зовнішньоекономічної безпеки:

$$X^S_{\text{норм}_i} = \frac{X_{\text{стат}_i}}{X_{\text{max}}}, \quad (1)$$

$$X^D_{\text{норм}_i} = \frac{X_{\text{min}}}{X_{\text{стат}_i}}, \quad (2)$$

де  $X_{\text{стат}_i}$  – статистичне значення індикатора зовнішньоекономічної безпеки  $i$ -го регіону;

$X^S_{\text{норм}_i}$  – нормалізоване значення показника-стимулятора зовнішньоекономічної безпеки  $i$ -го регіону;

$X^D_{\text{норм}_i}$  – нормалізоване значення показника-дестимулятора зовнішньоекономічної безпеки  $i$ -го регіону;

$X_{\max}$  – максимальне значення індикатора зовнішньоекономічної безпеки серед усіх регіонів за певний період;

$X_{\min}$  – мінімальне значення індикатора зовнішньоекономічної безпеки серед усіх регіонів за певний період.

Розрахунки індикаторів зовнішньоекономічної безпеки та їх нормування за формулами (1) і (2) проведемо для кожного регіону за п'ять років.

На прикладі Львівської області розглянемо методику оцінки інтегрального індексу зовнішньоекономічної безпеки. Розрахуємо за статистичними даними індикатори зовнішньоекономічної безпеки для всіх регіонів України за період 2006–2010 рр., виокремимо показники Львівської області та визначимо нормувальні значення цих показників (табл. 2).

Таблиця 2

**Індикатори зовнішньоекономічної безпеки  
Львівської області\***

Рік	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	Частка провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі, %	Коефіцієнт експортної залежності, %	Коефіцієнт імпортної залежності, %	Частка експортованої продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції, %	Частка високотехнологічної продукції в експорті товарів, %	Частка високотехнологічної продукції в імпорті товарів, %	Коефіцієнт технологічної залежності
2006	0,72	17,8	18,7	26	16,4	19,5	12,9	0,92
2007	0,7	19,3	22,7	32,3	16,7	20,5	13	0,9
2008	0,39	23,8	22	32	3,8	18,9	9,3	1,26
2009	0,49	25,8	22,9	43,5	38,3	24,3	9,7	0,8
2010	0,48	26,1	21,3	44,4	18,7	25	10	0,84
Нормувальне значення	7,28	6,9	7	3	98,4	61,8	1	0,1

\* Прогнозне значення показника.

Розраховано за: [7; 9].

За нормувальне значення для показників-стимуляторів зовнішньоекономічної безпеки обираємо максимальні значення відповідних показників за п'ять років:

коефіцієнт покриття експортом імпорту – 7,28, яке спостерігалося у м. Севастополі у 2009 р.;

частка експортованої продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції – 98,4% (Закарпатська обл., 2008 р.);

частка високотехнологічної продукції в експорті товарів – 61,8% (Закарпатська обл., 2010 р.).

Нормувальні значення показників-дестимуляторів зовнішньоекономічної безпеки визначаємо як мінімальні значення відповідних показників за п'ять років:

частка провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі – 6,9%, що спостерігалося в АР Крим у 2009 р.;

коефіцієнт експортної залежності – 7% (АР Крим, 2008 р.);

коефіцієнт імпоротної залежності – 3% (АР Крим, 2008 р.);

частка високотехнологічної продукції в імпорті товарів – 1% (Полтавська обл., 2007 р.);

коефіцієнт технологічної залежності – 0,1 (Кіровоградська обл., 2010 р.).

Нормалізовані значення індикаторів зовнішньоекономічної безпеки Львівської області розраховуємо за формулами (1) і (2). Використовуючи модель головних компонент програми «Статистика», розраховуємо вагові коефіцієнти, що визначають ступінь внеску кожного показника в інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки регіону (табл. 3).

Застосовуючи таку послідовність розрахунку, визначимо інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки для всіх регіонів України за період 2006–2010 рр. При цьому зауважимо, що нормувальні значення показників-стимуляторів і показників-дестимуляторів використовуємо для кожного регіону такі ж, як і для Львівської області, а вагові коефіцієнти внеску кожного показника у загальний індекс зовнішньоекономічної безпеки розраховуємо для кожного регіону окремо на основі нормалізованих значень показників методом головних компонент у програмі «Статистика».

Розрахунок інтегрального індексу зовнішньоекономічної безпеки за пропонуваною методикою дозволить порівнювати ці показники регіонів у динаміці, а також групувати регіони за рівнем зовнішньоекономічної безпеки. Для цього узагальнимо розрахунки інтегрального індексу зовнішньоекономічної безпеки регіонів України у 2006–2010 рр.



**Інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки  
Львівської області**

Рік	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	Частка провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі	Коефіцієнт експортної залежності	Коефіцієнт імпорتنної залежності	Частка експортованої продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції	Частка високотехнологічної продукції в експорті товарів	Частка високотехнологічної продукції в імпорті товарів	Коефіцієнт технологічної залежності	Інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки
	нормалізовані значення								
2006	0,099	0,387	0,374	0,115	0,167	0,315	0,077	0,109	0,198
2007	0,096	0,357	0,308	0,093	0,169	0,332	0,077	0,111	0,188
2008	0,054	0,299	0,318	0,094	0,038	0,306	0,107	0,079	0,158
2009	0,067	0,267	0,306	0,069	0,389	0,393	0,103	0,125	0,197
2010	0,066	0,264	0,328	0,067	0,190	0,405	0,1	0,119	0,182
Ваговий коефіцієнт	0,087	0,148	0,139	0,125	0,163	0,102	0,148	0,087	

З метою групування регіонів за рівнем зовнішньоекономічної безпеки для кожного індикатора визначимо порогові та оптимальні нижнє і верхнє значення (табл. 4), ґрунтуючись на результатах експертного опитування та враховуючи досвід країн ЄС. Розрахуємо нормалізовані значення порогових та оптимальних нижніх і верхніх значень індикаторів зовнішньоекономічної безпеки, застосовуючи підхід до нормування індикаторів через максимальне чи мінімальне значення відповідно для показників-стимуляторів чи показників-дестимуляторів.

Методом «зважених сум» визначимо інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки при порогових та оптимальних нижніх і верхніх значеннях індикаторів. При цьому вагові коефіцієнти внеску кожного індикатора в інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки розрахуємо як середнє значення по регіонах України за п'ять років.

**Нормувальні, порогові та оптимальні значення  
індикаторів стану зовнішньоекономічної безпеки**

Індикатор	Статистичні значення індикатора					Нормалізовані значення індикатора			
	Нормувальне значення	Нижній поріг, $x^H$	Нижня норма, $x^H_{opt}$	Верхня норма, $x^S_{opt}$	Верхній поріг, $x^S$	Нижній поріг	Нижня норма	Верхня норма	Верхній поріг
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	7,28	0,5	1	1,2	2	0,069	0,137	0,16	0,275
Частка провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі, %	6,9	15	20	25	30	0,46	0,345	0,28	0,23
Коефіцієнт експортної залежності	7	30	40	49	50	0,233	0,175	0,14	0,14
Коефіцієнт імпорتنної залежності	3	30	40	49	50	0,1	0,075	0,06	0,06
Частка експортваної продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції, %	98,4	15	30	45	70	0,152	0,305	0,46	0,711
Частка високотехнологічної продукції в експорті товарів, %	61,8	5	15	35	65	0,081	0,243	0,57	1,052
Частка високотехнологічної продукції в імпорті товарів, %	1	10	15	25	30	0,1	0,067	0,04	0,033
Коефіцієнт технологічної залежності	0,1	0,5	0,7	0,9	1	0,2	0,143	0,11	0,1

В результаті одержимо значення інтегрального індексу зовнішньоекономічної безпеки, які дозволяють ідентифікувати регіони з кризовим, передкризовим, загрозливим і нормальним станом зовнішньоекономічної безпеки:

– кризовий стан характеризується значенням нижнього порогового значення індикатора зовнішньоекономічної безпеки від 0 до 0,183;

– передкризовий – визначається нижнім оптимальним значенням і межами значень інтегрального індикатора від 0,184 до 0,224;

– загрозовий – визначається верхнім оптимальним значенням та інтегральним індикатором, що знаходиться в межах від 0,225 до 0,319;

– нормальний стан – визначається інтегральним індикатором, значення якого перевищує 0,32, що відповідає верхньому пороговому.

Аналізуючи динаміку значення індексів зовнішньоекономічної безпеки регіонів упродовж 2006–2010 рр. (табл. 5), зробимо висновок про зміцнення безпеки в Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Тернопільській, Харківській областях та у м. Севастополі. В інших регіонах відбулося зниження рівня зовнішньоекономічної безпеки, зокрема, поглиблення кризового стану в Дніпропетровській, Київській, Луганській, Одеській, Сумській областях та у м. Києві. Така негативна тенденція обумовлена, насамперед, зростанням технологічної залежності і погіршенням структури експорту внаслідок зменшення обсягів експортованої високотехнологічної та інноваційної продукції.

Таблиця 5

**Групування регіонів України за інтегральним індексом зовнішньоекономічної безпеки у 2006–2010 рр.**

Регіони України	Інтегральний індекс зовнішньоекономічної безпеки				
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
<b>Нормальний стан зовнішньоекономічної безпеки (<math>I &gt; 0,32</math>)</b>					
Кіровоградська обл.	0,310147	0,245965	0,293099	0,501673	0,429679
Полтавська обл.	0,364867	0,347410	0,305331	0,314197	0,336155
Тернопільська обл.	0,254507	0,225068	0,270732	0,305890	0,322456
Херсонська обл.	0,299832	0,296216	0,267412	0,370904	0,333410
Чернівецька обл.	0,239876	0,419689	0,464823	0,460156	0,548164
м. Севастополь	0,307452	0,375303	0,400342	0,413618	0,383869
<b>Загроз зовнішньоекономічній безпеці (<math>0,225 &lt; I \leq 0,32</math>)</b>					
АР Крим	0,271860	0,309985	0,43565	0,356641	0,236959
Донецька обл.	0,197384	0,174494	0,176613	0,262455	0,227455
Закарпатська обл.	0,220089	0,199599	0,272408	0,217971	0,247238
Запорізька обл.	0,174367	0,222234	0,235534	0,280839	0,257427
Миколаївська обл.	0,212139	0,230797	0,263586	0,263207	0,307838

## Продовження таблиці 5

Харківська обл.	0,157844	0,166573	0,20003	0,288477	0,302865
Черкаська обл.	0,259164	0,262566	0,189328	0,194008	0,245225
Чернігівська обл.	0,267265	0,299871	0,31497	0,291128	0,246267
<b>Передкризовий стан зовнішньоекономічної безпеки (0,184 &lt; I ≤ 0,225)</b>					
Вінницька обл.	0,229722	0,256186	0,22315	0,205838	0,222415
Волинська обл.	0,270677	0,205324	0,203955	0,204114	0,18510
Житомирська обл.	0,220337	0,217978	0,228133	0,200055	0,219634
Івано-Франківська обл.	0,299767	0,180297	0,164699	0,254015	0,202041
Рівненська обл.	0,201982	0,233254	0,214802	0,204521	0,205097
Хмельницька обл.	0,248696	0,223892	0,203355	0,204436	0,198431
<b>Кризовий стан зовнішньоекономічної безпеки (0 &lt; I ≤ 0,184)</b>					
Дніпропетровська обл.	0,151500	0,159397	0,138008	0,102293	0,097341
Київська обл.	0,162244	0,488817	0,192530	0,122335	0,141018
Львівська обл.	0,198799	0,187925	0,157885	0,197747	0,181621
Луганська обл.	0,232204	0,17952	0,127939	0,224605	0,136238
Одеська обл.	0,252569	0,155962	0,142344	0,131507	0,130754
Сумська обл.	0,195944	0,192434	0,133469	0,169806	0,151174
м. Київ	0,141544	0,158157	0,159635	0,104413	0,117300

Найвищий рівень зовнішньоекономічної безпеки у Чернівецькій (0,54) та Кіровоградській (0,43) областях, де майже усі індикатори відповідають критеріям економічної безпеки.

Зокрема, у Кіровоградській області у 2010 р. коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 1,8; частка експортованої продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції, нової для ринку – 71%; коефіцієнт технологічної залежності – 0,1; коефіцієнт імпортової залежності – 10,7%.

Кризовий стан зовнішньоекономічної безпеки спостерігається в Дніпропетровській області (найнижче значення інтегрального індексу 0,09), а також у Київській (0,14), Луганській (0,13), Одеській (0,13), Сумській (0,15) областях і у м. Києві (0,11). Низький рівень зовнішньоекономічної безпеки цих регіонів зумовлений невідповідністю показників, які характеризують високотехнологічність зовнішньої торгівлі, критеріям економічної безпеки. Найбільше не відповідає вимогам економічної безпеки стан зовнішньої торгівлі Одеської області, де у 2010 р. коефіцієнт технологічної залежності дорівнював 5 (у п'ять разів перевищував граничне значення), частка високотехнологічної

продукції в експорті товарів складала 2,5%, частка експортованої продукції у загальних обсягах реалізованої інноваційної продукції – 7,6%.

**Висновки.** Результати проведеного дослідження підтвердили доцільність удосконалення існуючих методичних підходів до оцінки економічної безпеки регіонів, а саме: модифікації процедури нормування статистичних показників. Використання в якості нормувальних значень для показника-стимулятора економічної безпеки максимального значення статистичного показника, яке вибирається серед усіх значень для регіонів за останні п'ять років, та для показника-дестимулятора – мінімального значення відповідно за той самий період, дозволяє повною мірою врахувати відповідність індикаторів певної складової економічної безпеки їх пороговим значенням.

Одержані на основі такого підходу значення інтегрального показника зовнішньоекономічної безпеки відображають об'єктивний стан зовнішньоекономічної діяльності в регіонах України упродовж 2006–2010 рр. Нормування за цим методом порогових значень індикаторів зовнішньоекономічної безпеки дозволило визначити критерії для групування регіонів і виділити регіони України з нормальним, загрозливим, передкризовим та кризовим станом зовнішньоекономічної безпеки.

---

1. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: монографія / З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева, О.С. Саенко. – К.: Знання України, 2011. – 299 с.

2. Сегеда І.В. Діагностика регіонів України за рівнем науково-технологічної безпеки / І.В. Сегеда // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – Т. 2. – С. 128–135.

3. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення: монографія / З.В. Герасимчук, Н.С. Вавдіюк. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 244 с.

4. Система економічної безпеки держави: монографія / за ред. А.І. Сухорукова / Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБО України. – К.: Стило, 2009. – 685 с.

5. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк та ін.]; за ред. В.М. Гейця. – Харків: ІНЖЕК, 2006. – 240 с.

6. Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. № 60. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expert-ua.info/document/archive/law5xwqoi/index.htm>.

7. Регіони України у 2009 р. Статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики України, 2010. – Ч. II. – 804 с.

8. Сухоруков А. Теоретико-методологічний підхід до інтегральної оцінки та регулювання рівня економічної безпеки держави / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 13–32.

9. Регіони України у 2008 р. Статистичний збірник. Ч. II. – К.: Державний комітет статистики України, 2009. – 757 с.

**Бабец И.Г. Совершенствование методики оценки экономической безопасности на региональном уровне.**

*Обоснована необхідність удосконалення методических підходів к оцeнкe економiческoї безпеки на регіональному рівні. Предложено модифіцирована методика расчета интегрального индекса внешнеэкономической безопасности регионов Украины и определены критерии группирования регионов по уровню внешнеэкономической безопасности.*

**Ключевые слова:** *экономическая безопасность, индикаторы внешнеэкономической безопасности, нормирование показателей, интегральный индекс.*

**Babets I.G. Improvement of Evaluation Methodology of the Regional Economic Security.**

*The article substantiates the necessity of improving the methodological approaches to regional economic security. A modified method of calculation of an integral index for foreign security of Ukrainian regions and the criteria for grouping regions in terms of foreign security is offered.*

**Key words:** *economic security, indicators of foreign security, standardization of indicators, integral index.*

УДК 338.47

О.І. Захаров

## УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Розглянуто теоретичні і практичні питання, пов'язані з управлінням знаннями у системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Запропоновано модель формування знань у галузі економічної безпеки.*

**Ключові слова:** *формування знань у сфері економічної безпеки, суб'єкти господарської діяльності.*

**Постановка проблеми.** Сучасні загрози економічній безпеці суб'єктів господарської діяльності мають системний характер. Вони виникають в різних сферах зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єктів господарської діяльності, у тому числі фінансової, правової, управлінської, технологічної, інформаційної та інших, здійснюючи прямий або непрямий вплив на їх діяльність і стан економічної безпеки.